

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

J. Kranenburg – Kampen

Het verlangen van de schepping

(Bij Romeinen 8:19, „Met reikhalzend verlangen wacht de schepping op het openbaar worden der zonen Gods.”)

De apostel hoort de schepping zuchten.

Hij ziet haar ook met uitgestrekte hals, op de tenen staand verlangen. Wij zijn er zo van doordrongen dat Paulus zich hier dichterlijk uitdrukt, dat we menen dat ze bij Greenpeace met die woorden dus niets kunnen beginnen en dat de wetenschapper ze ook niet ernstig moet nemen.

Daar ga ik in dit stukje tegen in.

Ik kan natuurlijk niet bestrijden dat de apostel dit overdrachtelijk bedoelt. Zoals u het ook overdrachtelijk bedoelt wanneer u zegt dat uw tuin om water schreeuwt. Maar wanneer u dat merkt haalt u wel de tuinslang of de gieter tevoorschijn. U reageert wel degelijk op dat schreeuwen.

Moeten we de zuchtende schepping zeggen dat zij maar geduld moet hebben tot de jongste dag of kan het zijn dat we toch op haar zuchten moeten reageren?

De halve waarheid van de wetenschapper

Er zijn nu veel wetenschappers die denken dat zij met hun instrumentarium de gehele werkelijkheid in beeld kunnen krijgen. Wat zij niet zien bestaat ook niet, zeggen ze. Met wat je niet kunt verifiëren behoeft je geen rekening te houden en je kunt dus ook zonder ongelukken het doen en laten van de almachtige God bij al je berekeningen buiten beschouwing laten. In de Bijbel heet dat dwaasheid.

Het is de dwaasheid die mensen met een hoog IQ kunnen begaan.

Er is onder ons een bijna klassiek geworden illustratie bij deze dwaasheid.

Het is van A. Janse van Biggekerke. Hij vertelt het in zijn boek „Het eigen karakter der christelijke school” (omstreeks 1935) en het berust op een jeugdervaring.

De meester heeft op school met behulp van een batterij en een paar draadjes uitgelegd wat onweer eigenlijk is: het knetteren van de vonkjes is de donder en het licht van de vonkjes is de bliksem. Meer is het niet.

Maar kort daarop is er 's nachts een hevig onweer. De kinderen Janse worden naar beneden gehaald. De jonge Antheunis stelt zijn moeder gerust en

zegt: „Wees maar niet bang. Onweer is alleen maar...”. Toen kwam er een hevige donderslag. Het huis stond te schudden. Op datzelfde ogenblik besefte de jonge Janse: De meester op school vertelde maar de halve waarheid. De donder is niet 'alleen maar...' en de bliksem is ook niet 'alleen maar...'. Het is ook de stem van God. De majesteit spreekt er in van de God, die laaiend vuur tot zijn boden maakt. Nooit zal iemand ons kunnen voorrekenen hoeveel wetenschappers door dit verhaaltje tot de heilrijke ontdekking zijn gekomen dat zij alleen de gehele werkelijkheid in hun onderzoek als zij de dwaasheid opgeven om niet te rekenen met God, maar er zijn er!

De Zoon van God

Op het openbaar worden van zulke zonen van God wacht de schepping met reikhalzend verlangen: zonen Gods, die rekenen met het doen van God.

De schepping is aan de vruchteloosheid onderworpen, dienstbaar aan de vergankelijkheid. Daar lijdt zij onder en zij zucht.

De schepping mist de hand van de mens, het gezag van de mens, die haar namens de almachtige God tegemoet treedt. Zij wordt nu voor een goed deel door boze handen bestuurd en mist de leiding van het geloof waarop zij is aangelegd. Zij is nu als een kind dat het gezag van vader en moeder mist.

Daarom ligt zij zo dwars.

Er moet een oude legende zijn die vertelt hoe de schepping in de kerstnacht heeft gejuicht.

Het Kind dat geboren werd, Hij was de mens die zij zo miste en waar zij verlangend naar uitzag.

Toen later bleek hoe de geschapen dingen Hem gehoorzaamden vroegen de mensen: „Wie is toch Deze dat ook de wind en de golven Hem gehoorzaam zijn?”

Wij moeten niet te voorbarig zeggen: Hij was God, vandaar dat Hij dit allemaal kon. Alsof God toen op aarde kwam en het daardoor anders ging.

Het koninkrijk Gods

Vermoedelijk maken wij ons vaak een wat slordige voorstelling van het Koninkrijk Gods. Wij stellen ons Gods rijk

voor als de situatie waarin alle dingen gehoorzaam zijn aan God. Vollediger is het, te zeggen dat het Rijk Gods de situatie is, waar alle dingen onderworpen zijn aan de mens en de mens aan God. In Psalm 8 vinden we de grondtrekken van het rijk van God terug.

Toen in Gods Zoon die mens op aarde kwam, brak met Hem het Koninkrijk van God aan en waar het rijk van God is, daar floreert de schepping weer onder de hand van de mens.

Toen Hij er was gaf de schepping alle vijandschap op.

De wind en de golven gehoorzaamden Hem. Hij genas zieken en wekte doden op. Hij wandelde op de golven en vermenigvuldigde brood. In de woestijn waren de wilde dieren bij Hem. Zelfs zij waren niet bang voor Hem.

37e jaargang – nr. 16
30 juli 1993

In dit nummer

- 283 A. v.d. Dussen
Gereformeerd en
evangelisch: kiezen of
delen?¹ (2)
- 286 H. Algra
Op zoek naar het kerkelijk
archief
- 288 K. Muller
Heerenveen – Oberndorf

Opbouw

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P.J. van Kampen
Mr.dr. J. Meulink
Ds. K. Muller
M.J.F. van der Wal

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Tel. 05130-20476

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Bronsmos 7
2914 AC Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 01803-20205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min. f 25,- contributie op bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementenprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 65,- per jaar of f 36,- per half jaar.
Voor studenten f 52,- per jaar.
Buitenland f 92,- per jaar of
f 104,- per luchtpost. Chequekosten
buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 60 ct. per mm. bij 45 mm. breed (excl. 17,5% BTW). Advertenties inzenden tot woensdag 8.30 uur, anderhalve week vóór verschijningsdatum. Familieberichten uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor verschijning. Advertenties en familieberichten rechtstreeks naar Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 03420-10760, fax 03420-92542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

Waar heb ik nu die zin vandaan: „Het water zag zijn God en bloosde”. Dat was toen het wijn werd.

Nooit lag de schepping dwars waar Hij was.

Hij heeft geen mirakelen verricht, maar bewees dat Hij haar geheimen kende en de schepping toonde dat zij toegankelijk was voor de leiding van het geloof van de mens die haar benaderde in de naam van God.

De zonen Gods

Het is alsof de schepping zich die dagen herinnert. Toch zegt de apostel niet dat zij met reikhalzend verlangen uitzielt naar Zijn terugkeer op aarde maar dat zij uitzielt naar het openbaar worden der zonen Gods. De schepping beseft dat er meer mogelijk is. Dat er dagen komen waarin zij nog slechts benaderd zal worden door mensen die het beeld dragen van die ene Zoon van God die toen op aarde was.

Dat houdt de belofte in dat de schepping zich eenmaal opnieuw vrolijk in dienst zal stellen van de kinderen Gods, die op de nieuwe aarde als zonen zijn. Dat zij eenmaal alle rebel lie zal opgeven.

Stil maar, wacht maar?

Het zoonschap waarnaar de schepping verlangt is het zoonschap waarnaar wij zelf ook verlangen. Wij zuchten ook van verlangen zegt de apostel (vs. 23).

Wij zuchten met de schepping mee.

Wij zijn meezuchters.

Toch moeten we hier bedenken dat de apostel ons van ditzelfde zoonschap in de verzen 14 en 15 zegt dat wij het ontvangen *hebben*.

In die spanning leven wij.

De spanning van het reeds en het nog niet.

Wie het 'nog niet' ontkent vervalt in de hoogmoed dat het rijk van God zich hier en nu in volkomenheid laat verwezenlijken.

Maar wie het 'reeds' ontkent wordt een lamelijk christen zonder hoop voor hier en nu. Hij ziet zijn werk als „kinderspel dat ons te doen gegeven is om de tijd te doden in afwachting van de jongste dag” (zo ongeveer dr. W. Aalders).

Maar wie het 'reeds' gelooft wordt vol hoop dat er niet slechts een einde is, maar zo nu en dan en hier en daar ook zoiets als een begin van het einde: een stukje schepping dat zich toegankelijk toont voor de leiding van het geloof van Gods kinderen.

Hoe dat in zijn werk gaat kan ik niet overzien, maar de Schrift wekt hier ook voor de schijnbaar hopeloze situatie van onze dagen hoop voor alle kinderen Gods, de wetenschapper inbegrepen, die de schepping ootmoedig naderen in de naam van de Schepper.

Aan de schepping zal het niet liggen.

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van meer dan plaatselijk belang.
Opgave: tel. 05130-20476.

8-10 okt.	N.G.J. Bijbelstudieweekend
6 nov.	Landelijke ouderlingenkonferentie
19-21 nov.	N.G.J. Bijbelstudieweekend

1994

12 mrt.	Landelijke Vergadering Apeldoorn
16 april	Landelijke Ontmoetingsdag Barneveld

A. v.d. Dussen, Eindhoven

Gereformeerd en evangelisch: kiezen of delen?¹ (2)

(B) Theologische opvattingen

Menige evangelische – het is al gezegd – voelt zich qua opvattingen goed thuis bij de reformatische traditie. Zo publiceert een bekende evangelische voorman als de Brit *John Stott* populair-theologische werken, waarin hij zich als een voluit reformatisch theoloog ontpopt.² Hij is dan ook met overtuiging lid van de Anglicaanse kerk, waarvan de konfessionele identiteit is vastgelegd in de "39 artikelen", een belijdenisgeschrift waarin het gedachtengoed van Zwingli, Bucer en Calvijn is verwerkt. Toch is Stott onmiskenbaar een 'evangelical'; de warme gloed die over zijn boeken ligt laat daarover geen twijfel bestaan! Zo is hij een invloedrijke vertegenwoordiger van die evangelische christenen, die zich *inhoudelijk* vrijwel niet onderscheiden van (Nederlands) gereformeerden. Het kan echter ook anders. Hieronder volgen een aantal theologische opvattingen die voor sommige evangelischen zo karakteristiek zijn, dat ze ook voor wat betreft de *inhoud* van hun geloof een geheel eigen positie innemen. Maar eerst moet een punt genoemd worden, waarop alle evangelischen boven de reformatische traditie uitgaan.

(1) Missionair

Alle evangelischen leggen zware nadruk op het *missionair* karakter van de kerk. De kerk is er niet voor zichzelf, maar voor de wereld! Om het verschil met de reformatische visie weer te geven, zou je kunnen zeggen dat gerichtheid op zending en evangelisatie niet slechts tot de taken van de kerk behoort, maar een van haar *kenmerken* is. Voor evangelischen is het dan ook ondenkbaar, dat een gemeente geen werkracht ten aanzien van buitenstaanders zou hebben en zich daar nog niet eens druk om zou maken! Naar hun besef is het wezen van de kerk in het geding, wanneer de aanwezigheid van buitenaf tot stilstand zou komen.

(2) Fundamentalisme³

Terwijl mensen als Stott vanuit een heel genuanceerde bijbelbeschouwing opereren en dankbaar gebruik maken van resultaten van de moderne bijbelwetenschap, zijn er ook evangelischen die het fundamentalisme stevig omarmd hebben. Zij benaderen de bijbel vanuit een stramme inspiratieleer, waarbij ze onvoldoende onderscheid maken tussen de verschillende genres in de bijbel en tussen centrum en periferie. Het gevolg daarvan is, dat hun bijbeluitleg iets willekeurigs en

gekunstelds heeft. Dat kan extreme vormen aannemen wanneer het gaat om de verklaring van apokalyptische bijbelboeken als Daniël en Openbaring.

(3) Baptisme

Een deel van de evangelische beweging stelt zich op baptistisch standpunt: de doop wordt door onderdompeling bediend, en wel aan diegenen, die zelf Christus als Heer aanvaard hebben. De kleine kinderen van de gelovigen zijn tot die aanvaarding nog niet in staat en kunnen daarom niet gedoopt worden. De logische consequentie hiervan is – en de meeste baptisten onder de evangelischen deinzen voor die logika inderdaad niet terug – dat de doop van zuigelingen door besprenkeling, zoals die in de reformatische kerken bediend wordt, niet als doop geldt. Vandaar het verschijnsel van de 'overdoop': van christenen van reformatische huize, die zich bij een evangelische gemeente willen aansluiten, wordt geëist dat zij zich opnieuw laten dopen, nu op hun belijdenis en door onderdompeling.⁴

(4) Charismatisch

Het is een misverstand te menen dat alle evangelischen streven naar een herleving van al de *gaven van de Geest*, die in o.a. I Kor. 12:4-11 worden opgesomd. John Stott schreef een boekje, waarin hij deze thematiek voorzichtig en evenwichtig benadert⁵, terwijl er zelfs evangelischen zijn die al die 'charismata' als werken van de duivel beschouwen! Maar het is duidelijk, dat in heel wat evangelische gemeenten zoveel belangstelling bestaat voor bijvoorbeeld het spreken in tongen en de het uitdrijven van demonen, dat het onderscheid met Pinkstergemeentes pur sang gering is. Zulke evangelischen aanvaarden ook vaak de typische 'Pinkster'-doktrine, dat er twee soorten christenen zijn: christenen die wedergeboren zijn, en christenen die na hun wedergeboorte bovendien nog de doop met de Heilige Geest ontvangen hebben.

(5) Chiliasme

De verwachting van Christus' wederkomst is in veel evangelische kringen heel levendig. Vaak neemt die verwachting *chiliasische* trekken aan: men onderscheidt dan tussen een eerste en een tweede wederkomst van Christus, waar tussen in het duizendjarig rijk gestalte zal krijgen. Velen geloven, dat bij die eerste wederkomst de gemeente in de hemel zal worden opgenomen, en dat het volk Israël in

de eindtijd een belangrijke rol zal spelen. In deze opvattingen – waarachter de reeds genoemde fundamentalistische bijbelopvatting schuil gaat – wordt voortgeborduurd op het zgn. dispensationalisme van J.N. Darby (1800-1882).

(6) Het bovennatuurlijke

Een opmerkelijke trek van sommige evangelische christenen is hun aandacht voor het *bovennatuurlijke*. Voor hen is de 'onzichtbare' wereld even reëel als de 'zichtbare'. Dat betekent allereerst, dat zij heel concreet met *wonderen* rekening houden. In de praktijk kan dat ertoe leiden, dat bepaalde gebeurtenissen (zoals een opmerkelijke genezing) aan bovennatuurlijke oorzaken worden toegeschreven, terwijl mogelijke 'natuurlijke' verklaringen voor hen niet in aanmerking komen. Daarbij speelt de gedachte een rol, dat het werk van Gods Geest zich specifiek in die bovennatuurlijke wereld afspeelt: de echte gaven van de Geest, zo menen zij, kenmerken zich door hun wonderlijk, onverklaarbaar karakter. Omgekeerd bestaat de neiging, om boze geesten aansprakelijk te stellen voor specifiek die boze dingen, die iets 'ongrijpbaars' hebben, zoals plotseling intredende en op het eerste gezicht onverklaarbare depressiviteit. Wanneer deze aandacht voor het bovennatuurlijke zich doorzet, keert men in dit opzicht terug naar een middeleeuwse beleving van de werkelijkheid: men brengt alle ongewone dingen en gebeurtenissen in verband met engelen en demonen, die om strijd op het aardse leven inwerken.

(7) Dualisme

Nauw verwant hiermee is de opvatting, dat de wereld in twee delen uiteenvalt: een deel waar de duivel het voor het zeggen heeft, en een deel waar God heerst. Een grijze tussen-zone is er niet: de dingen zijn of zwart, of wit; men heeft of met het rijk der duisternis te maken, of met het koninkrijk van het Licht. Deze *dualistische* opvatting dwingt tot het maken van keuzes: iets moet aan God worden toegeschreven of aan de duivel, maar mag en kan niet in het midden worden gelaten. Zo komen sommige evangelischen tot de slotsom, dat ziekte iets van de duivel is – het laat zich immers niet voorstellen dat het van God komt. Vandaar ook, dat er binnen de evangelische wereld zo afwijzend gereageerd wordt op paranormale verschijnselen: als het geen gaven van de Geest zijn, dan moeten ze als werkingen van de satan okkult zijn.

(8) Vrije wil

Hoewel lang niet alle evangelischen ervan uitgaan dat de mens over een vrije wil beschikt, is die opvatting voor een aantal van hen karakteristiek. Het gaat hen er daarbij om, de menselijke verantwoordelijkheid te benadrukken: een mens is niet willoos overgeleverd aan de machten die over zijn leven en de wereld beslissen. Dat geldt van de zonde: de mens ligt niet onder de doem van de erfzonde, als zou hij niet anders kunnen dan zondigen. Het geldt ook van de macht van God: de mens wordt niet overweldigd door Gods genade, als zou hij wanneer hij uitverkoren is niet anders kunnen dan geloven. Nee, de mens is *vrij*: vrij om te zondigen, maar ook vrij om met de zonde te breken; vrij om Gods heil te aanvaarden, maar ook vrij om er nee tegen te zeggen. Vandaar, dat er in evangelische kringen zoveel nadruk kan vallen op het moment van de beslissing: "Geef NU uw hart aan Jezus!" Ook wordt zo de gemeente aansprakelijk gesteld voor de redding van ongelovigen: "Als ú onder uw verant-

woordelijkheid wegkruipt om uw naaste het evangelie te brengen, gaan door úw schuld mensen verloren." De konsekwentie hiervan is, dat Gods heil slechts gerealiseerd kan worden wanneer mensen ervoor kiezen.⁶

(9) Ongebroken voorzienigheidsgeloof

In de moderne tijd is het aloude geloof in Gods voorzienigheid onder zware druk komen te staan. Sedert de grote aardbeving in Lissabon van 1755 zijn velen gaan betwijfelen, of de wereld wel zo stevig in Gods hand is als men altijd gedacht had. Steeds meer werd de gedachte prijsgegeven, dat de wereld volkomen ordelijk en doelmatig in elkaar zit, doordat God alle dingen leidt volgens zijn plan. In plaats daarvan brak de overtuiging zich baan, dat de wereld een chaotisch geheel is waarin veel zinloze dingen gebeuren, en dat er geen sprake van is dat God als de grote eindregisseur in dat alles de hand heeft. Ook binnen de christelijke kerk vond een ingrijpende heroriëntatie plaats ten aanzien van de

belijdenis van Gods voorzienig bestel, met name na de verschrikkingen van de twee wereldoorlogen. Het behoort tot de kenmerken van verreweg de meeste evangelischen, dat deze schokgolven aan hen voorbij lijken te zijn gegaan. Hun voorzienigheidsgeloof is over het algemeen *ongebroken*. Niet zelden leven zij nog bij de opvatting, dat de wereld een harmonisch en doelmatig geheel is, zodat een mens zijn levensloop kan ervaren als van dag tot dag perfect door God geregisseerd. Soms wordt erkend, dat de zin van gebeurtenissen niet altijd zichtbaar is, maar ook dan nog blijft men eraan vasthouden dat er een goddelijke orde heerst in de zo chaotisch lijkende geschiedenis. Men vergelijkt dat wel met een borduurwerkje: wij mensen zien alleen de achterkant met onsamenhangende draden, maar God ziet de voorkant: een prachtig patroon. Het beeld is bekend geworden dankzij Corrie ten Boom, maar het is niet verbazingwekkend dat het reeds bij de negentiende eeuw (!) Nicolaas Beets is aan te treffen!

Pastorale notitie

J.H. Veefkind, Krommenie

De spoorbrug

Op de avond van Pinksteren was ik nog geen zes jaar oud. Wat ik me van de meidagen 1940 herinner, zijn losse flarden uit een koortsige droom...

Hij staat bij het raam. Hij kijkt naar het weiland, waar de mannen greppels graven: vader, buurman, dominee. Boven de huizen van het dorp staat brandend het avondrood. Hij ligt op bed. Het is bijna donker. Beneden in de keuken lachen de grote mensen. Plotseling klinkt de stem van de burgemeester. De grote mensen lachen niet meer. Pinkstermaandag, het schemert nog. Hij kijkt naar zijn broer, zijn zusje, het meisje van de burens. Ze knikkeren in de achtertuin, 'perkje pikken'. Hij zit tussen de koffers in de keuken. Moeder maakt brood klaar. Hij eet een boterham. In de achterkamer. Vader heeft stenen in kranten gepakt. Daar zet hij het orgel op, de piano, het dres-soir. Mannen sjouwen van alles naar boven: de tafel, de stoelen, de lamp. De gordijnen zijn afgenomen, kleden

worden opgerold. De kamer klinkt hol. Het is middag. Op de planken vloer liggen vader en moeder op de knieën. Zijn zusje fluistert: „Toe knielen, ogen dicht, papa gaat bidden”. Hij knielt, zijn ogen willen niet dicht. Vader bidt. Vader huilt.

Ze zitten in het tuinhuisje, de 'wees'. Rijen auto's gaan over de dijk, auto's en bussen. Bekende gezichten, wuivende handen. Iemand zegt: „Dat is onze bus”. Ze stappen in. De koffer en de dekens gaan mee.

De middag ebt weg. Een goederenstation, vierkante pakken stro. Vader is weg, hij is groepsleider. Daar zijn de burens, de groenteboer, de dominee. Hij drinkt limonade, hij krijgt chocola. Hij dommelt in slaap.

Avond. Het is donker. Elf uur? Twaalf uur? Hij loopt aan de hand van vader tussen de mensen door. Mensen, koffers, pakken, rails. Kleine lichtjes, schaduwen, vage gezichten. Ziet hij, hoe een kind geboren wordt? Vader trekt hem mee. Droomt hij?

Eén uur in de nacht. Puffende locomotieven, schuifelende voeten, afgeschermde lichten, haastige stemmen. In de lucht ronken vliegtuigen. Hij wordt in een treincoupé getild. De trein rijdt. Tegenover hem zit de dominee. De dominee is bang voor de grote spoorbrug: „Als ze hem maar niet opblazen, terwijl we er overheen rijden”. De dominee soest weg, schrikt wakker: „Zijn we er al?” Iemand zegt: „U bent er slapend overheen gereden”. Ze lachen.

Hij leunt met zijn hoofd tegen moeders arm. Hij zegt: „Ik ben veel liever thuis”. Moeder zegt: „Dat zijn we allemaal”.

Een nieuwe dag daagt. Een stad. Ze zitten in een bus. Soldaten op het spatbord, het geweer in de aanslag. „Er

kunnen overal sluipschutters zitten”. Een dorpsplein. Groepen mensen, kinderen, koffers. Mannen lopen met lijsten, roepen namen af. Hij moet plassen. Moeder helpt hem. Er komt een meneer met een auto: „U komt bij ons”.

Ze rijden op de straatweg. Dan een landweg in, linksaf. Bloembollenvelden, rood en geel. Een zandpad in, rechts.

Hij loopt om het vreemde huis. Hij rijdt op een lorrie. Hij is moe, wil naar zijn moeder. Het is acht uur in de morgen. Hij zit op de grond en leunt tegen een grote stoel. Hij krijgt een pepermuntje. Zijn hoofd is zwaar. Dan is er niets meer.

Het is avond. Iemand draagt hem. Een kamer, waar het licht boven de tafel brandt. Allemaal vreemde mensen. Ze praten, ze vragen, ze lachen tegen hem. Hij kruipt weg bij zijn moeder. Hij loopt met zijn zusje door de bollenvelden. Ze willen de zee zien. Ze komen bij de duinen.

Daar zijn mensen die ze kennen. De zee krijgen ze niet te zien. Een zonnige middag, na het eten. Ze pakken een fiets uit de schuur, zijn zusje en hij. Een vrouwenstem roept: „Wat doen jullie daar?” Moeder vraagt uit het raam: „Wat is er aan de hand?” Hij zegt: „Je mag hier ook niks!” Een andere middag. De zon daalt al. Ze wandelen door de bollenvelden. Vader is er nu ook bij. Iemand zegt: „U kunt naar huis terug. Alles is voorbij”. Ze zitten in de bus. Ze rijden door de hoofdstad. De gashouders branden. Rook en vlammen...

In mei 1940 kwam onze dominee – in de trein – slapend over de spoorbrug. Vele jaren na de bevrijding kwam hij – in de auto – 'slapend bij U thuis...'.

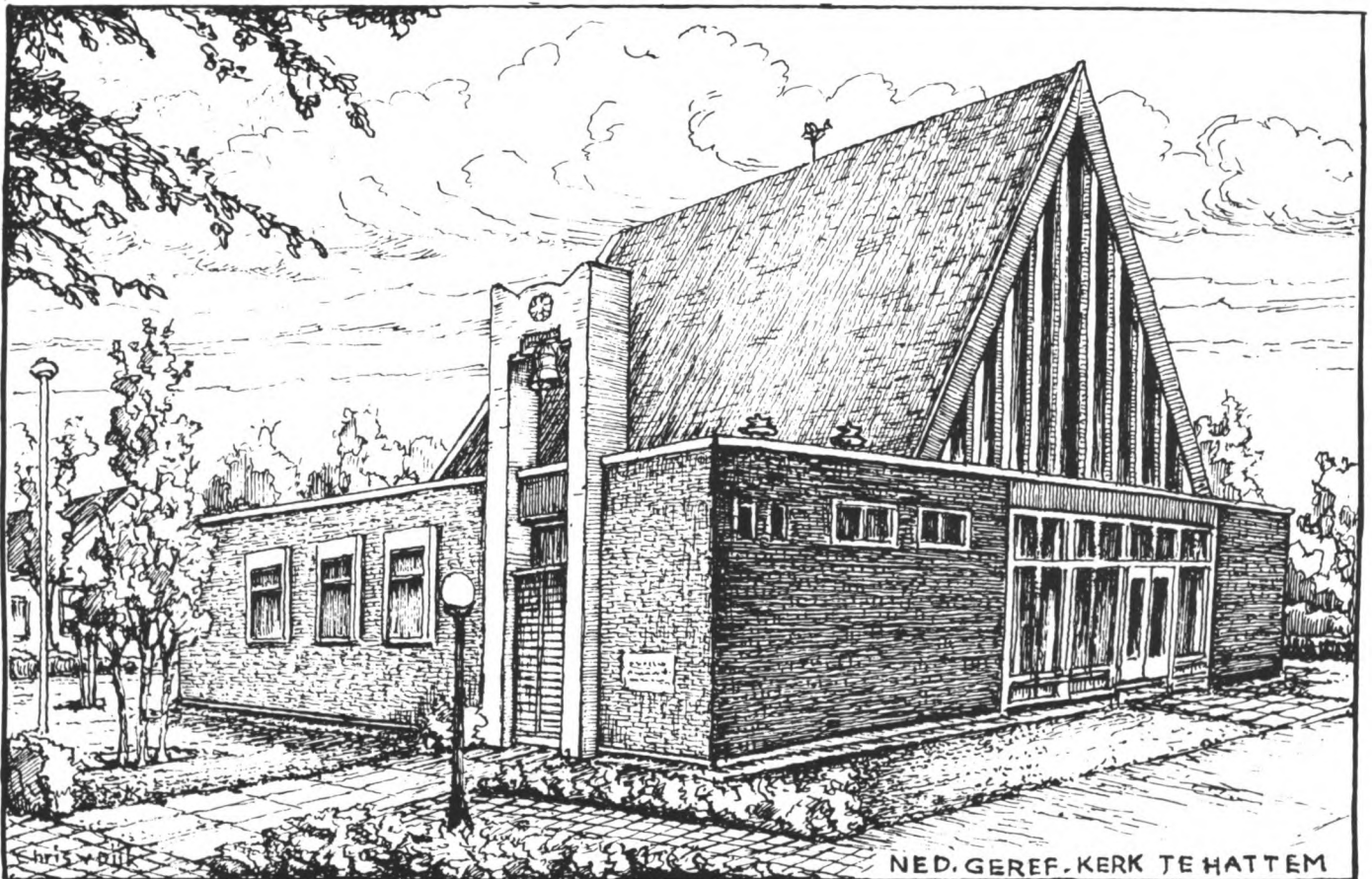
(10) Heiliging en groei

Dat God mensen hun zonden vergeeft en hen vrijspreekt is één ding: de rechtvaardiging. Dat God mensen wil scholen in het nieuwe leven, zodat zij steeds verder afgroeien van de zonde is een tweede: de heiliging. Veel evangelischē leggen op dat tweede zware nadruk. Zij vinden groei in het christelijk leven belangrijk, en achten stilstand achteruitgang. Sommigen gaan er zelfs van uit, dat je als christen de zonde helemaal onder de knie krijgt. Tendensen tot zulk *perfektionisme* vind je bij bijvoorbeeld de Noorse broeders. Het aksent op de heiliging kan tot gevolg hebben, dat de rechtvaardiging onderbelicht wordt. Heel wat evangelischen beschouwen de rechtvaardiging van de goddeloze als een stadium dat op een gegeven moment achterhaald is. In hun ogen is Gods vrijspraak van de zondaar niet meer dan een opmaat tot het eigenlijke werk: de daadwerkelijke verandering van de zondaar in een heilige. Waar zo de aandacht van de rechtvaardiging naar de heiliging ver-

schuift, komt ook de wet weer in het centrum van de belangstelling te staan. Niet zelden wordt in evangelische kringen het niveau van iemands christen-zijn afgemeten aan de geestelijke prestaties die hij levert.

Noten

- 1 Voor OPBOUW bewerkte tekst van de lezing, die op 24 april 1993 gehouden werd voor de leden van de gereformeerde persvereniging 'Opbouw'.
- 2 Een mooi voorbeeld is de verzoeningsleer die hij verdedigt in *The Cross of Christ*, Leicester 1986.
- 3 Zie voor een uitvoerige beschouwing hierover mijn artikelen in de OPBOUW-nummers 10 t/m 13 van de 33e jaargang uit 1989.
- 4 Zie hierover uitvoeriger mijn artikelen in de OPBOUW-nummers 1 t/m 4 van de 29e jaargang uit 1985, *Over doop en overdoop*.
- 5 John R.W. Stott, *Baptism and Fullness. The work of the Holy Spirit today*, Leicester 1975.
- 6 Zie voor heel deze problematiek mijn proefschrift *De vrije keus? De spanning tussen vrijheid en rede in de revival-theologie van Charles Grandison Finney*, Zoetermeer 1993.

NED. Geref. KERK TE HATTEM

De Ontmoetingskerk in Hattem werd onlangs uitgebreid met nieuwe vergaderruimte. Deze tekening van Chris van Dijk dateert van voor de uitbreiding.

H. Algra, Den Helder

Op zoek naar het kerkelijk archief

Iedereen kent dat wel. Je hebt een artikel weggegooid en later heb je het toch weer nodig. Of je denkt dat een ander het wel bewaard heeft, maar dat blijkt niet het geval. Dan begint er een lange zoektocht....

In de kerken is het vaak niet anders dan thuis. Archief-beheer is nu eenmaal een vak apart. Daarom is het goed dat de Landelijke Vergadering van Utrecht (1974) besloot tot de instelling van een archief, zodat alle stukken op één plaats bewaard worden¹. Het blijkt dat veel gemeenteleden helemaal niet weten dat onze kerken zo'n archief hebben. De beheerder van het archief is de heer D. Smits uit Vlaardingen. Hij bewaart niet alleen de stukken van de Landelijke Vergadering, hij verzamelt eigenlijk van alles wat betrekking heeft op het reilen en zeilen van onze kerken. Zo maakte de eindredakteur van het Informatieboekje 1993 dankbaar gebruik van knipsels uit kranten, die de heer Smits nauwgezet gesorteerd en bewaard had. Ook is de heer Smits bereid om de plaatselijke kerken van advies te dienen bij het archiefbeheer. Volgende reden om de archivaris eens thuis op te zoeken.

De heer Smits haalt mij af van het station en al in de auto blijkt hoezeer het kerkelijk archief hem ter harte gaat. Mevrouw Smits ontvangt ons met een kopje thee en daarna gaan we al snel naar boven. Ik had geen idee hoe zo'n archief eruit zou zien, maar: hier staat 'het' dus, tastbaar en zichtbaar aanwezig. Een ruime kamer, volgestouwd met boeken, dozen, een bureau, een archiefkast, een PC.

Mijn eerste vraag is: hoe is men eigenlijk bij u terecht gekomen?

Eigenlijk ben ik zelf de schuldige, ik ben erover begonnen. Ik schreef een brief aan de Landelijke Vergadering van Bunschoten (1973), waarin ik de vraag stelde of het niet wenselijk zou zijn om een archief en documentatiecentrum voorhanden te hebben, wat door de kerken geraadpleegd kon worden. De L.V. van Utrecht stemde hier toen, na een advies van een commissie, mee in. En ik werd de archivaris, want ik was erover begonnen.... Maar dat vond ik niet zo erg, want ik was zelf al sinds 1960 bezig met het bijhouden van allerlei gegevens, het was dus al min of meer een hobby.

Heeft het bijhouden van een archief met uw vroegere werk te maken?

Nee, want ik was administrateur bij 'Woord en Daad'. Maar het bijhouden van kranteknipsels e.d. over allerlei

onderwerpen was al jarenlang een hobby van me. Het lag me dus wel, dat verzamelen. In de jaren '60 rijpte bij mij het idee om wat gerichter kerknieuws te gaan bewaren. Want, zo was mijn idee, later willen mensen er toch graag weer achter zien te komen wat er allemaal precies gebeurd is.

Kunt u uitleggen wat hier allemaal ligt opgeslagen?

De heer Smits laat een dossierkast zien. 'Predikanten' staat op een lade. Hij trekt de lade open en er verschijnen tientallen hangmappen. "Kijk, hier heb ik alle gegevens uit o.a. de pers over predikanten verzameld. Even zoeken naar Algra. Dit is wat ik over uw vader heb". En inderdaad: allerlei berichten in een map gesorteerd, beroepingswerk, enz.

"En in deze lade zitten de gegevens van alle plaatselijke kerken. Even naar Den Helder kijken". De heer Smits laat zien wat er in deze map zit. Het zijn vooral gegevens van de tijd rond de scheuring. Sommige gegevens kende ik, andere zijn nieuw voor me. Geen mooie bladzijde uit de kerkgeschiedenis, maar wel iets wat bewaard moet blijven....

"En dan deze grote kast. Daar zit het archief van de Landelijke Vergadering in. Kompleet met alle cassettebandjes van de LV in Ede, die zijn uiteraard veel uitgebreider dan de acta. Mijn eerste werk was destijds eigenlijk om alle gegevens van de Landelijke Vergaderingen vóór Utrecht compleet te krijgen. Het is nu dus een hele kast vol....Helaas heb ik niet alle stukken die op de eerste Landelijke Vergaderingen betrekking hadden compleet. De oorzaak? Er waren soms geen stukken meer aanwezig!"

Daarmee komen we toe aan een volgende vraag. Waarom is een kerkelijk archief eigenlijk belangrijk?

Ik merk nu hoe nodig zo'n archief is. In de eerste jaren na de scheuring hadden veel mensen zo iets van: daar willen we niet meer aan herinnerd worden. Juist in die tijd dacht ik: het moet bewaard worden, want later hebben we het weer nodig. En dat blijkt nu opeens. Je ziet het aan een publikatie zoals 'Een kerk ging stuk'. Maar vooral ook aan vrijgemaakte zijde merk je dat men wil weten wat er 25 jaar geleden gebeurd is. En dan is zo'n archief van onschatbare betekenis. Het blijkt dan weer dat je niet zonder het vastleggen van een stuk kerkgeschiedenis kunt. Dan denk ik: dat knippen en plakken heb ik dus niet voor niets gedaan. Een nadeel van deze tijd is overigens heel duidelijk het gebruik van de telefoon. Veel za-

ken worden onvoldoende vastgelegd, daardoor gaat er voor de toekomst veel informatie verloren.

Door wie wordt u benaderd om informatie?

De vraag om informatie komt vooral van particulieren. Mensen die bezig zijn met een historisch of wetenschappelijk onderzoek, of als er in een gemeente een herdenkingsboekje wordt geschreven. Opvallend is dat hier vragen van leden van allerlei kerken komen. Het belang van het archief is dus zeker niet beperkt tot onze eigen kerken.

Hebt u contact met archivarissen van andere kerken?

Ja, dat is iets wat een aantal jaren geleden is ontstaan. Toen was er een groep mensen bezig aan een 'Gids voor Afscheidingsarchieven 1834-1892'. Enkele van onze plaatselijke kerken hebben ook nog van die oude archieven in hun bezit. Voor mij was het heel leerzaam en plezierig om die mensen te ontmoeten; er zijn ook nog steeds contacten. De grote kerken hebben mensen in dienst die van beroep archivaris zijn, bij de kleinere kerken zie je meer dat het kerkelijk archief het werk is van iemand die dit 'erbij' moet doen. Overigens krijgen zowel de Christelijke Gereformeerde als de Vrijgemaakt-Gereformeerde kerken binnenkort een eigen documentatiecentrum. Verder heb ik regelmatig contact met en krijg steun van het Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlands Protestantisme in Amsterdam (in het hoofdgebouw van de V.U.). Tenslotte volg ik ook het werk van de Commissie tot Registratie van protestants kerkelijke en semi-kerkelijke archieven, ondergebracht bij de Rijksarchiefdienst in Den Haag.

Ziet u bepaalde zwakke punten in de plaatselijke archieven van de plaatselijke kerken?

Een zwakke schakel is het voortdurend wisselen van het scribaat. De ene scriba ligt het nu eenmaal meer om alles op orde te houden dan de andere scriba. Daardoor worden er soms stukken weggegooid, die toch bewaard hadden moeten worden. Bovendien zit er vaak weinig samenhang, weinig systematiek in de archieven. Aan het begin van de jaren '80 is over dat archief ook een vragenlijst aan alle kerken toegezonden. In die tijd verscheen ook een boekje dat uitlegt hoe je een kerkelijk archief moet bewaren en op moet zetten². En ik ben altijd graag bereid om plaatselijke gemeenten van advies te dienen.

U hebt ook van een aantal kerkbladen

en zelfs complete plaatselijke archieven in uw bezit. Kunt u dat allemaal gebruiken?

Ik kan eigenlijk alles gebruiken. Mensen gooien veel te gauw iets weg, zonder aan de mogelijkheid van ons landelijk archief te denken. Natuurlijk hoeft hier niet alles opgeslagen te liggen, als je maar weet dat de plaatselijke kerken er zuinig op zijn. In de praktijk blijken er in de plaatselijke kerken toch regelmatig gegevens verloren te gaan. Wat die plaatselijke kerkelijke archieven betreft: wanneer een gemeente wordt opgeheven of wanneer het archief te omvangrijk wordt kun je de stukken aan het archief van de burgerlijke gemeente afstaan. Zo'n gemeentelijk archief neemt echter alleen goed geïnventariseerde stukken op, men wil dat niet zelf sorteren. Daar ben ik dus ook mee bezig.

U hebt hier ook persoonlijke archieven. Wat doet u daarmee?

Een persoonlijk archief is bijvoorbeeld dat van Ds L.E. Oosterhof. Hij stond indertijd zijn korrespondentie af. Daarin kom je dan één van die vele zwarte bladzijden uit onze kerkgeschiedenis tegen. Waar ik momenteel de meeste tijd aan besteed is het archief van Prof. C. Veenhof. Dat archief is door de familie ter beschikking gesteld aan onze kerken. Ik kende Prof. Veenhof niet persoonlijk, maar het boeiende is dat je hem, door al dit werk, voor je gevoel toch persoonlijk leert kennen. Ik ben bezig het archief te ordenen en te inventariseren aan de hand van zijn levensloop. Het belangrijkste is namelijk dat ik de inhoud ervan toegankelijk maak. Want in een inventaris kan men vrij vlug zien welke stukken in het archief aanwezig zijn. Aan de hand van de levensloop van professor Veenhof probeer ik al die gegevens op orde te brengen. Dat begint in zijn eerste gemeente, in Harkstede, met o.a. de intredepreek. Ook is er veel korrespondentie uit de jaren '30. Jammer is dat ook uit die tijd niet alles bewaard is gebleven, er is bijvoorbeeld niemand die mij kan helpen aan enkele jaargangen van een regionaal kerkblad, waar Ds. Veenhof regelmatig in publiceerde. Verder heb ik uit oude jaargangen van 'Opbouw' en 'De Reformatie' al zijn artikelen verzameld. Overigens merk je al bij Prof. Veenhof hoe de telefoon van invloed is geweest, want uit de roerige jaren '60 zit nauwelijks korrespondentie in het archief. Toen was er kennelijk vaak sprake van telefonisch overleg. Als de inventarisatie van dit archief is afgerond, gaat het naar het Historisch Documentatiecentrum.

Zo'n persoonlijk archief, daar staan natuurlijk ook heel persoonlijke gegevens in. Willen nabestaanden dat wel aan een kerkelijk archief toevertrouwen?

Je merkt inderdaad dat sommige mensen selectief spullen aan mij willen afstaan; sommige stukken wel, andere stukken weer niet. De mensen kunnen er echter van overtuigd zijn dat alle vertrouwelijke stukken ook vertrouwelijk zullen worden behandeld. Ze worden dan ook nooit aan een ander ter inzage gegeven zonder toestemming van de eigenaar.

Bent u nooit eens bang dat dit unieke archief verloren gaat?

Ja, dat komt wel eens bij je op. Je moet er niet aan denken dat er brand uitbreekt. Ik ben ook wel eens bang geweest dat de vloer van de zolder het gewicht van al dat papier niet zou kunnen dragen. En je krijgt wel eens spullen binnen, waar beestjes aan gevreten hebben. Maar totnu toe is er bij mij nooit iets verloren gegaan.

U verzamelt ook nieuws uit de krant. Hoe gaat dat in zijn werk?

Ik heb zelf een abonnement op het Nederlands Dagblad en van een ander krijg ik het Reformatorisch Dagblad. Als na een week of 2 de stapel wat groot wordt, scheur ik de kerknieuwpagina er in zijn geheel uit. Daarnaast krijg ik dan ook nog extra exemplaren van leden uit onze gemeente, die gebruik ik om de stukken over onze kerken uit te knippen en op de goede plaatsen op te bergen. Soms moet ik er zelf om lachen dat ik daar zo druk mee bezig ben. Eigenlijk ben ik iedere dag op de één of andere manier iets aan het doen voor het archief. Maar ja, het laat me niet los. Gelukkig staat mijn vrouw erachter dat ik dit werk doe.... Bovendien is het gemakkelijker geworden nu ik zelf met pensioen ben.

Wat staat er eigenlijk in al die boekenkasten?

Ik heb hier ook mijn eigen boeken staan. Wat onze kerken betreft heb ik uiteraard alle Informatieboekjes bewaard. Daarnaast is er een hele plank met alle boeken van Prof. C. Veenhof. En er is een plank met boeken van Nederlands Gereformeerde predikanten. Jammer genoeg is dat geen complete verzameling. Eén uitgever stuurt me altijd de boeken toe, soms krijg ik een exemplaar via-via, maar ik zou voor het archief ook graag alle boeken van onze predikanten willen bewaren. Op zolder staat ook nog een hele verzameling, dat zijn o.a. de periodieken

en regionale en plaatselijke kerkbladen.

Gebruikt u voor uw werk ook een PC?

"Ja, al moet ik daar soms nog mee leren omgaan. Gelukkig heb ik een schoonzoon die er heel handig in is". De heer Smits laat zien wat hij inmiddels aan gegevens op de PC heeft opgeslagen. Dat zijn o.a. de eerste 2 jaargangen van 'Opbouw' en de titels van de boeken die werden geschreven door Nederlands Gereformeerde predikanten.

Hebt u nog wensen ten aanzien van de kerken?

Dit werk is een hobby van me. Ik wil dus ook niet veeleisend zijn. Maar er zijn een paar dingen die me van het hart moeten. In de eerste plaats is dat de vraag naar een paar mensen die me kunnen helpen. Dat is ook belangrijk vanwege mijn leeftijd. Er moeten andere mensen zijn die overweg kunnen met dit archief als ik er niet meer aan kan werken.

Verder ben ik op zoek naar een paar dossierkasten. Ik kan ze natuurlijk in de winkel kopen, maar het budget van het archief is daar niet op afgestemd. En tenslotte: het zou erg fijn zijn als mensen aan het landelijk archief denken als ze gaan opruimen. In het bijzonder zijn welkom: kerkelijke bladen, boeken van Nederlands Gereformeerden, brochures, verzamelingen van kerkelijke onderwerpen, briefwisselingen; kortom: alles wat met kerkgeschiedenis te maken heeft. Ook bijdragen uit de periode van voor 1968 zijn welkom³.

.....

Twee uur later rijden we weer naar het station. Ik ben onder de indruk geraakt van het werk dat de heer Smits helemaal belangeloos doet voor onze kerken. Werk dat belangrijk is voor onze kerken, maar dat grotendeels in stilte gebeurt. Dat mag dan ook best eens in de schijnwerpers staan!

Noten

¹ Zie ook: Opperlieden zijn TOCH belangrijk. In: 'Opbouw', 1993/4 en: 'Het archief der kerken'. In: Informatieboekje voor de Nederlands Gereformeerde kerken 1993, Buijten & Schipperheijn, pagina 4

² Richtlijnen voor het beheer van kerkelijke en semikerkelijke archieven, 1986

³ Het adres van de heer D. Smits is: Koekestraat 25, 3136 XP VLAARDINGEN, tel. (010)-4746903

K. Muller, Heerenveen

Heerenveen – Oberndorf

"Kijk, die oude man, die daar loopt, behoort ook tot mijn gemeente. Alleen hij is niet op weg naar de kerk, maar naar de kroeg. Over een paar uur gaat hij stomdronken weer naar huis en terroriseert dan zijn familie. Zo gaat het elke zondag."

Aan het woord is mijn duitse kollega, Ulrich Thomas, sinds enige jaren 'Pfarrer' van de Evangelische Kirche in Oberndorf en Volkholz. Ik zit naast hem in de auto en we zijn op weg naar de zondagse kerkdienst in Volkholz. Daar zal hij de liturgie verzorgen en zal ik de preek houden, terwijl één van onze Heerenveense organisten het kabinetorgel zal bespelen.

Uitwisseling

Met een kleine zestig gemeenteleden vertrekken we op Hemelvaartsdag naar Oberndorf in het duitse Siegerland. Een reis van zo'n 400 kilometer. Eén en ander is het gevolg van een tweetal Heerenveense families die vanouds al konnekties hebben met de Evangelische Kirche van Oberndorf en vooral met de vorige en ondertussen geëmeriteerde predikant Pastor Judt. Een duits predikant, die vloeiend Nederlands spreekt en zeer goed op de hoogte is met ons vrijgemaakte en ned. geref. wereldje. Vooral in ned. geref. Kampen is Pastor Ernst Judt een goede bekende. Beide heerenveense families hebben onlangs het contact met Pastor Judt vernieuwd en een uitwisseling tussen de Ned. Geref. Kerk van Heerenveen en de Evangelische Kirche van Oberndorf georganiseerd. Van donderdagmiddag tot zondagmiddag (20-23 mei) zullen wij te gast zijn bij deze duitse gemeente.

In de loop van de Hemelvaartsdag strijken de nederlandse families neer op het terrein rondom de kerk. Pfarrer Thomas en enkele duitse gemeenteleden heten ons welkom.

Later verneem ik dat het aantal van bijna zestig nederlandse wel voor wat problemen gezorgd heeft. Op zoveel gasten had men blijkbaar niet gerekend. Met enige moeite heeft men desondanks voldoende gastgezinnen weten te vinden om de nederlandse gasten onder te brengen, hetzij alleen voor de maaltijden hetzij voor zowel de maaltijden als de overnachtingen. Sommige gemeenteleden bivakkeren namelijk in tenten en caravans op het terrein bij de kerk, anderen logeren bij gemeenteleden in en rondom Oberndorf, en weer anderen verblijven in een door een gemeentelid geëxploiteerd pension. Ikzelf logeer met vier kinderen in het Pfarrhaus naast de kerk, waar Pfarrer Thomas met zijn vrouw en hun geadopteerd kind wonen. Een huis gebouwd volgens de landelijke normen voor pastorieën van

de Evangelische Kirche, dat wil zeggen: met niet vele maar wel grote kamers. Typisch duits, denk ik. Grote huizen en kleine gezinnen.

Gereformeerd

De Evangelische Kirche in Oberndorf is een gereformeerde volkskerk waar de Heidelbergse Catechismus letterlijk hoog aangeschreven staat. In het van alle gemakken voorziene kerkgebouw lees ik in de gemeenschapsruimte aan de bovenzijde van de muren rondom een gedeelte uit de Katechismus:

"Alle Gläubigen haben als Glied gemeinsam und jeder für sich Gemeinschaft an dem Herrn Christus und an allen seinen Schätzen und stellen sich in Freude in den Dienst der andern Glieder".

Binnen het overwegend lutherse kerkverband bevinden zich namelijk een aantal gereformeerde enclaves, waartoe min of meer ook de zogenaamde 'fromme Gegend' rondom Dillenburg behoort. Zelfs kent men in deze buurt zoiets als een geref. bond in de hervormde kerk (inklusief lang haar en hoedjes voor de vrouwen): de 'Gemeinschaftsbund', die naast de reguliere zondagmorgendiensten voor de 'liefhebbers' tweede diensten beleggen. Niets nederlands (hervormds) blijkt de Duitsers vreemd te zijn.

Als we op vrijdag Pastor Judt in Dillenburg (bakermat van de Oranjes) en Herborn (één van de werkplekken van Olevianus, de medeopsteller van de Katechismus) ontmoeten begrijp ik dat hij één van de weinigen is die nog regelmatig en met liefde uit de Kate-

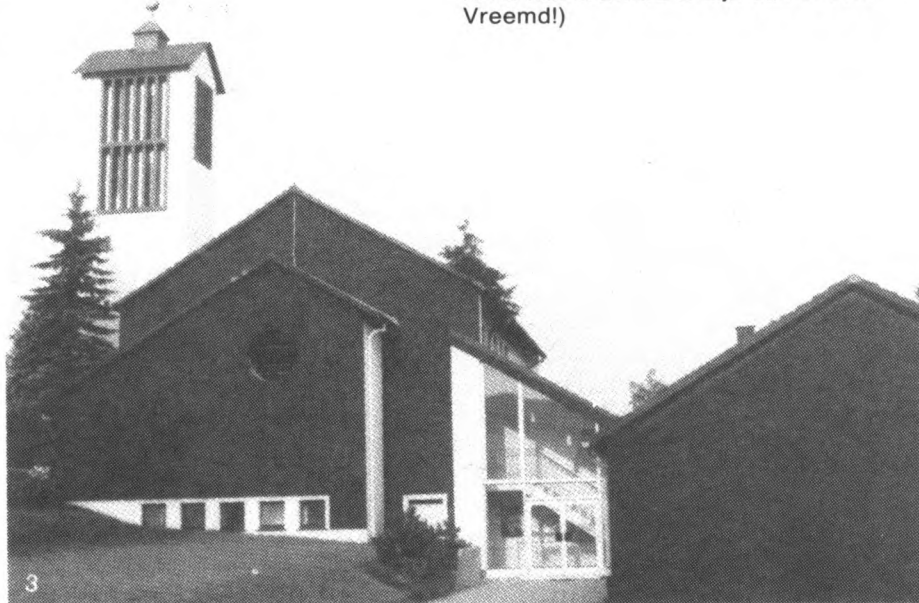
chismus preekt. Hoe groot de liefde van de huidige predikant tot dit gereformeerde belijdenisgeschrift is wordt mij gedurende de drie dagen durende uitwisseling niet duidelijk. Eruit preken doet hij in ieder geval niet.

Volkskerk

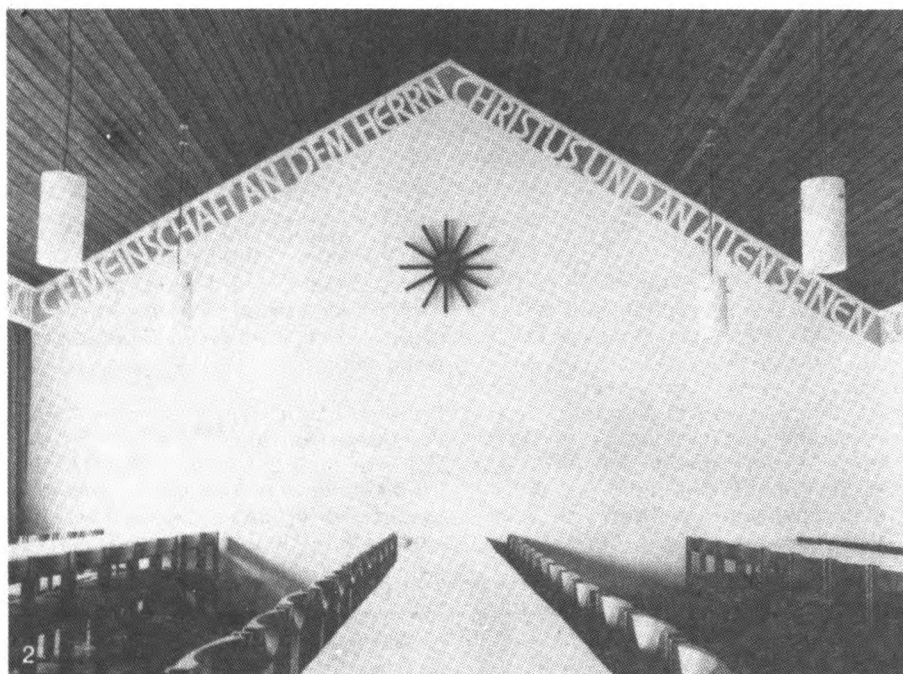
De Evangelische Kirche van Oberndorf is een volkskerk. Bijna iedereen in het dorp is lid, maar slechts weinigen leven en werken mee. Op papier telt de gemeente meer dan duizend leden, in de praktijk doen er misschien een honderdtal actief met het gemeentelijke leven mee. En het aantal kerkgangers op zondagmorgen komt nauwelijks boven de vijftig uit.

Ik begrijp uit de verhalen van mijn kollega dat de mensen lid blijven, dat wil zeggen: hun kerkenbelasting betalen, om verzekerd (letterlijk!) te zijn van een christelijke begrafenis. Wat mij (gelukkig) bijna nooit overkomt, overkomt hem dan ook zeer regelmatig: gemeenteleden begraven, die hij nog nooit in de kerkdiensten gezien heeft. Als ik hem vraag wat hij bij zulke begrafenissen zegt, geeft hij als antwoord dat hij dan eenvoudig het Woord van God verkondigt. En dat is – dunkt mij – ook het enige en beste wat je dan kunt doen.

De praktijk van een dergelijke volkskerk is ons – ned. gereformeerden – totaal onbekend en vreemd. De aanpak, die Chr. Schwarz in zijn boek over gemeenteopbouw (Praxis des Gemeindeaufbaus) voorstaat, wordt mij een stuk duidelijker: werken vanuit de kern en zo proberen de massa papieren leden te bereiken. Gemeenteopbouw is daar gewoon evangelisatiearbeid. (Overigens blijkt mijn duitse kollega minder enthousiast over genoemd boek van Schwarz te zijn dan ik ben. Vreemd!)

Kerk Oberndorf

Grote zaal in het gemeentehuis in Oberndorf met een deel van de wandfries (versierde strook langs de lambrizering).

Pfarrer

In een kerk als die van Oberndorf is de rol van de Pfarrer (in dit geval overigens bijgestaan door een 'Gemeindepedagoge', zoiets als een pastoraal medewerker met een bijbelschoolachtige opleiding) nogal verschillend van die van een ned. geref. predikant. Veel meer dan bij ons het geval is komt daar bijna alles op hem neer. Niet dat er geen ambt dragers zijn, maar hun arbeid in de gemeente beperkt zich hoofdzakelijk tot het besturen van de kerk. De totale pastorale arbeid komt eigenlijk geheel neer op de voorganger. Ik vermoed dat de duitse ouderlingen nog nooit een huisbezoek gebracht hebben. Trouwens ook het organiseren van deze uitwisseling is voor – schat ik – 90 % zijn werk geweest. In stilte prijs ik mezelf daarom gelukkig met ouderlingen en diakenen die meer doen dan wat besturen. Hoewel: er is ook een andere kant. Die blijkt als Pfarrer Thomas mij Oberndorf en omgeving laat zien. Katholieken wonen er nauwelijks, laat staan andere dan 'Evangelische' protestanten. Het dorp en omgeving is zijn gemeente. Terwijl ik hooguit twee gemeenteleden in dezelfde straat kan vinden, en in de meeste straten zelfs geen enkele, wonen zijn gemeenteleden zo ongeveer allemaal naast elkaar. Iedereen in het dorp kent dan ook Pfarrer Thomas en hij kent wel niet allen, maar wel zeer velen.

Kerkdiensten

Op donderdag, hemelvaartsdag 20

mei, begon dus onze uitwisseling. De hemelvaartsdienst is in verband daarmee van de morgen verzet naar de avond. Met z'n allen wonen wij deze dienst bij. Thomas preekt in de verplichte toga op goed te volgen wijze over de inwijding van de tempel. Het schriftgedeelte en thema is hem aangereikt door het landelijke kerkverband. Hij hoeft zich er niet aan te houden maar doet het doorgaans wel. Het scheelt hem een hoop werk, begrijp ik. Een groot deel van de dienst wordt verzorgd door de 'Gemeindepedagoge'. Het enige wat de dominee zo ongeveer heeft te doen is het preken. Een 'Posaunenchor' (groep koperblazers) en een koortje verlenen medewerking aan de dienst. De liederen zijn door de organist uitgezocht. In een bijna niet bij te benen tempo worden er gezongen.

Tegenover deze dienst staat de zondagmorgendienst die door ons verzorgd wordt. Gemakshalve heb ik me ook maar aan het duitse leesrooster gehouden en preek daarom over Joh. 7, 37-39: "Indien iemand dorst heeft, hij kome tot Mij en drinke. Wie in Mij gelooft, gelijk de Schrift zegt, stromen van levend water zullen uit zijn binnenste vloeien." M'n preek heb ik thuis door een leraar Duits laten korrigeren zodat de al te storende taalfouten (die ellendige naamvallen!) eruit zijn.

Evenals in Volkholz wordt ook in Oberndorf het (fraaie) orgel door één van onze organisten bespeeld. De liederen worden in een duidelijk lang-

zamer tempo gezongen dan men in Oberndorf gewend is. De schriftlezingen worden verzorgd door enige van onze gemeenteleden. Het 'grote gebed' wordt eveneens door één van de heerenveense gemeenteleden uitgesproken. Met het grootste gemak spreekt hij de ene na de andere duitse volzin uit; hij blijkt dan ook een akte Duits op zak te hebben. Een koor gevormd door de nederlandse gasten brengt tenslotte enkele (duitse) liederen ten gehore. Al met al een nederlandse dienst in de duitse taal in een Duits kerkgebouw met (helaas) slechts enkele tientallen duitse gemeenteleden.

Dat laatste is teleurstellend voor ons en nog meer voor Pfarrer Thomas. Hij is zelfs een beetje kwaad op zijn gemeente die hem voor zijn gevoel toch wel een beetje in de steek laat. Opnieuw prijs ik mezelf in stilte gelukkig met een naar verhouding groot aantal actieve gemeenteleden, die hun "gaven tot nut en heil van andere leden bereidwillig en met vreugde" willen gebruiken. Al is dat misschien ook het neveneffect van de talrijke scheuringen die de nederlandse kerken getroffen hebben.

Tegenbezoek

Eind oktober zullen een aantal duitse gemeenteleden uit Oberndorf Heerenveen bezoeken. Ongetwijfeld onder leiding van Pfarrer Thomas en wellicht in gezelschap van de Pastor Judt. Als ik mijn kollega Heerenveen en omgeving laat zien zal ik hem (hopelijk en gelukkig) zondags niet een bejaard gemeentelid op weg naar de kroeg in plaats van de kerk kunnen tonen, maar ik zal hem wel al die andere kerkgebouwen in Heerenveen moeten laten zien. En ik zal hem (opnieuw) moeten proberen uit te leggen waarom alle gelovigen in Heerenveen niet onder één kerkelijk dak samenkomen.

Reis door Turkije II

P.C. van Wijk, Zaltbommel

Van Troas naar Pergamum II

Als Paulus onverwacht naar Troas gaat, is hij bezig aan zijn tweede zendingsreis. Het is de moeite waard om met behulp van een goede kaart eens na te gaan, hoe Paulus door Turkije is getrokken.

In **Troas** krijgt Paulus een gezicht. Hij ziet een man aan de overkant in Macedonië (de zee is hier duizenden kilometers breed). Die man roept „Steek over naar Macedonië en help ons”. Toen zal Paulus hebben begrepen, waarom hij, tegen zijn bedoeling in, niet naar het Oosten, maar naar het Westen moest gaan. Paulus en Silas twifelen niet. Ze zoeken een boot en varen in een paar dagen naar Griekenland en komen aan in Neapolis. Maar daarover vertel ik later nog wel eens. Wij kwamen dus ook in **Troas**.

Reisorganisaties vinden het niet nodig om toeristen de overblijfselen van het oude Troas te laten zien. Vanuit Troje laten ze de bussen snel naar het Zuiden rijden. Toch moet Troas vroeger een belangrijke plaats zijn geweest. Nu zie je er tussen de bomen een prachtige oude boog, waarschijnlijk van een badhuis en allerlei stukken muur. En tussen de ruïnes door kun je de zee zien. En ergens, een paar honderd meter lager, moet eens een haventje zijn geweest, van waaruit Paulus naar Europa ging. En ook terugkwam.

Hierover lezen we in Handelingen 20. Paulus is tijdens zijn derde reis in Efeze geweest en gaat dan naar Macedonië. Hij is dus weer overgevaren. Daar is hij dan drie maanden, waarna de terugreis wordt aangevangen. De reis over zee duurt vijf dagen. Blijkbaar was er tegenwind, want de eerste 'oversteek' duurde slechts twee dagen. En zo komt hij weer in Troas. In vers 4 wordt verteld, dat een aantal personen hem reeds vooruitgereisd zijn, o.a. Timotheüs. Zeven dagen is Paulus met de anderen in Troas en verkondigt er het evangelie. Hier heeft hij ook Eutychus uit de dood opgewekt (Hand. 20:9 e.v.).

Later schreef hij aan de gemeente van Korinthe (II 2:12), dat in deze plaats een deur voor hem geopend werd. Waarschijnlijk is er een flinke christelijke gemeente geweest. Maar na het verblijf in Troas moet er

weer verder gereisd worden. Hij moet naar het zuiden, naar Assus, maar bij zijn vertrek vergeet Paulus het een en ander. Aan Timotheüs schrijft hij (II 4:13): „Als gij komt (naar Rome), breng dan de mantel mee, die ik te Troas bij Karpus liet liggen, en ook de boeken, vooral de perkamenten.” Lucas schrijft, dat hij met de anderen van Troas naar Assus voer, maar dat Paulus de afstand lopend wilde afleggen. Vanuit Assus gingen ze samen verder naar Milete (Hand. 20:14 e.v.). In **Assus** is best wat te zien. De weg van Troas naar Assus is mooi. Je rijdt er tussen de bomen door en van tijd tot tijd zie je de zee. De oude stad ligt 'hoog'. Er staan nog enkele zuilen van een oude tempel en resten van stadsmuren liggen bijna verborgen tussen het groen. En als je dan naar beneden rijdt, kom je aan zee bij een klein plaatsje, dat nog steeds Assus heet. Bij de haven hebben we wat gegeten. Enkele ezels keken ons vriendelijk aan. En dan bedenk je opeens, dat Paulus hier aan boord is gegaan. Je kunt je afvragen waarom Paulus de afstand tussen Troas en Assus (ongeveer 50 km) lopend wilde afleggen. In zijn boek schrijft Van der Waal hier ook over. Er wordt van Paulus wel eens gezegd, dat hij weinig oog had voor de natuur om zich heen. Van der Waal bestrijdt dit en wijst er op, dat Paulus tijdens zijn verblijf in Lystra (Hand. 14) sprak over de regen en vruchtbare tijden, die ons van de hemel worden gegeven. Van der Waal schrijft dan:

„Daarom zullen we het expres gekozen traject Troas-Assus hiermee in verband mogen brengen. Zeker, Paulus heeft deze tocht willen gebruiken om zich te bezinnen, biddend te bezinnen op het lijden dat hem wachtte. Maar dit geschiedde temidden van een liefdelijke wereld die hem van zijn Vader sprak, „die de hemel en de aarde, de zee en al wat erin is gemaakt heeft”, die „van de hemel regen en vruchtbare tijden” geeft.”

Vanuit Assus gaat de reis verder naar het Zuiden. Verschillende eilanden worden aangedaan: Mitylene, Chios, Samos en tenslotte komt men in **Milete**. Samos ligt vlakbij Patmos, waar Johannes later was.

Over het verblijf in Milete hoop ik later te schrijven. Vanuit Assus reden we langs de kust naar het Oosten, op weg naar Bergama, waar eens **Pergamum** lag. We reden tussen de wijngaarden door. De olijfbomgaarden zijn er uitgebreid en na een tocht van zo'n 200 km kwamen we in Edremit, het oude Adramyttium, dat in Handelingen 27 wordt genoemd. Nadat Paulus gevangen was genomen, voer hij op een schip uit deze plaats vanuit Caesarea naar Sidon, daarna langs Cyprus, vervolgens naar het vaste land van Cilicië en Pamfylië en tenslotte langs de kust naar Myra, waar later bisschop Nicolaas zou wonen.

En toen kwamen we in **Pergamum**.

Boekbespreking

Bijbelverhalenboek

Geschreven door Jennifer Rees Larcombe; Geïllustreerd door Alan Parry; Nederlandse tekst door Rika Vliek. Uitgave: Kok, Kampen. 207 pagina's, prijs: f 49,50.

Bijbelverhalenboek een kinderbijbel voor kinderen vanaf 7 jaar

Het is bij de meeste kinderbijbels een probleem er achter te komen hoe de auteur over de Bijbel denkt en met welk doel hij de betreffende kinderbijbel geschreven heeft. Het korte Woord Vooraf van dit Bijbelverhalenboek laat ten aanzien van de bedoeling van dit boek een duidelijk geluid horen:

„De hele geschiedenis van ons mensen door laat God zien hoe oneindig Zijn liefde en trouw is. Uiteindelijk stuurt Hij zelfs Zijn eigen Zoon om mogelijk te maken dat wij weer in Zijn nabijheid kunnen zijn. In dit Bijbelverhalenboek proberen we te volgen hoe God Zijn plan om ons te redden van de dood uitvoert. We zien dan dat het kwaad het vaak lijkt te winnen, maar dat God niet ophoudt ons naar zich toe te trekken door middel van richters, profeten en tenslotte door Jezus Zelf. Dit boek bestaat uit honderd verhalen, waarvan er zestig zijn gekozen uit het Oude Testament en veertig uit het Nieuwe Testament. Ze zijn zo geschreven dat ze te begrijpen zijn door kinderen vanaf zeven jaar en zelf gelezen kunnen worden door kinderen vanaf tien jaar.”

Een kinderbijbel die zich ten doel stelt de liefde en trouw van God, die zich voortdurend manifesteert en uiteindelijk het allermeest in de zending van Zijn Zoon, duidelijk te maken aan kinderen, verdient onze aandacht. De eerste beoordeling van deze kinderbijbel die ik hoorde, kwam van een moeder die hem een poosje in haar gezin met kinderen van 11, 9 en 6 jaar had uitgetoetst. Zij was behoorlijk positief in haar oordeel, dat luidde: „De verteltrant is wel erg beknopt, waardoor er nogal wat bijzonderheden niet vermeld worden. Het doet vreemd aan, dat de Israëlieten al vanaf de geboorte van Mozes 'Joden' genoemd worden. Heel duidelijk in deze kinderbijbel is de beschrijving van Gods liefde voor de mensen en de uitwerking van Zijn plan hen te redden uit de macht van de satan door de komst van Zijn Zoon.”

Inderdaad is het een opvallend punt in dit Bijbelverhalenboek, dat er in de oudtestamentische verhalen steeds op gewezen wordt, dat God door Zijn leiding en Zijn voortdurend ingrijpen in de levens van de mensen bezig is Zijn reddingsplan uit te voeren. De kinderbijbels uit vroeger tijd lieten in hun naam vaak al zien, dat zij het verloop van de heilsgeschiedenis wilden laten zien aan de kinderen. Denk maar aan de bekende kinderbijbels van W.G. van der Hulst: 'De Bijbelse Geschiedenis'. De tegenwoordige kinderbijbelschrijvers hebben vaak geen oog voor het heilsplan van de HERE door de loop van de bijbelse geschiedenissen heen. Zij willen de kinderen alleen bekend maken met de verhalen. Dat laten zij vaak al zien in de naam van hun kinderbijbel. Zo suggereert de naam van dit Bijbelverhalenboek ook, dat er een aantal losstaande verhalen in gebundeld zijn. Des te groter was de verrassing, dat de uitwerking van Gods heilsplan door de geschiedenis heen zulk een duidelijke plaats heeft in dit boek. Alleen daarom al verdient het onze aandacht.

Uiterlijk is het een aantrekkelijke kinderbijbel. Goed ingebonden met een hard kartonnen kaft, die tegen een stootje kan. Een handig formaat, niet te dik en niet te groot. De illustraties zijn uitgevoerd in verschillende kleuren. Ze zijn mooi en duidelijk en nemen op elke bladzijde een behoorlijk deel van de bladspiegel in beslag. Kinderen zullen deze kinderbijbel zeker graag samen met hun ouders willen bekijken. En ook volwassenen kunnen genieten van deze mooie, natuurgetrouwe weergaven. Bathseba is echt een heel mooie vrouw. Van het gezicht van de herders is de blijde verwondering af te lezen. Kinderen, jonge en oudere mensen vierten feest bij het Ezra-verhaal. De kamerling is een intelligente rijke aandachtig lezende man. Het zijn functionele platen, omdat zij het verhaal voor het kind verduidelijken en meer reëel maken.

Toch is er op deze kinderbijbel ook wel het een en ander merken. Bij verschillende illustraties zet ik een vraagteken. Zo vraag ik mij bijvoorbeeld af of David inderdaad nog maar een knul van ongeveer 14 jaar was, toen hij met Goliath vocht? Kreeg Filippus de vijf broden en twee vissen van een kleuter van een jaar of vier? Waarom wordt de Here Jezus uitgebeeld als een man van ongeveer vijftig jaar in plaats van dertig? Ook op de tekst is kritiek te leveren op vrij veel onderdelen. Het betreffen allemaal zaken, die met enige nauwkeurigheid voorkomen hadden kunnen worden. Enkele daarvan zal ik als voorbeeld noemen: In de vertelling van de zondeval wordt niet de moederbelofte genoemd. Adam en Eva worden met de vloek het paradijs uitgestuurd en het verhaal eindigt met de zin: „Satan meende dat hij zijn doel bereikt had, maar God was in het ge-

heim al een plan aan het bedenken om de mensen te redden van de dood". Hoe kan de auteur dit nu zo zeggen, terwijl Gen. 3:15 duidelijk vermeldt, dat Gods plan al klaar is en dat het zaad van de vrouw zal overwinnen? In het verhaal 'De prins met de verlamde voeten' wordt Mefiboseth een jongen genoemd, terwijl er in de geschiedenis in 2 Sam. 9:12 bij staat, dat hij een zoon had. Verder zegt David in dat verhaal, dat hij aan Saul beloofde zijn familieleden niet te doden, terwijl de Bijbel vermeldt, dat David dit aan Jonathan beloofde (1 Sam. 20:42). De vertelling van de geschiedenis van David en Bathseba heeft als titel: 'David houdt zich niet aan de regels' en het verhaal van Manasse: 'De jongen, die alles deed wat niet mocht'. Dit zijn voorbeelden van een tendens naar moralisme. Kinderen moeten niet leren, dat ze zich aan Gods regels moeten houden om Gods goedkeuring en zegen te krijgen, maar dat het een kwestie van liefde voor God en de naaste is. In de betreffende verhalen moeten ze horen, dat David en Manasse zich van God niets aantrokken en hun naaste niet even lief hadden als zichzelf.

In het verhaal over Salomo staat: „Nog voor het huis van God af was, stierf David". Deze zin veronderstelt, dat David al met de tempelbouw begonnen was. De Bijbel vermeldt echter duidelijk, dat hij wel allerlei voorbereidingen getroffen had, maar dat hij de bouw zelf overliet aan Salomo, zoals de HERE Hem geboden had.

In het verhaal van de kamerling wordt Filippo één van de apostelen genoemd, Vergelijking met Handelingen 8:13 en 14 laat zien, dat het waarschijnlijk over één van de zeven mannen gaat, die als helpers van de apostelen aangesteld waren (Hand. 6:5). Stefanus wordt een jonge man genoemd op bladzijde 193. De Bijbel noemt nergens zijn leeftijd. Maar wel wordt verteld, dat hij als één van de zeven vol van geloof, de Heilige Geest, genade, kracht en wijsheid is en dat vele geleerden met hem redetwisten en niet in staat waren zijn wijsheid en de Geest waardoor hij sprak te weerstaan. Uit al deze gegevens kan toch niet gekonkludeerd worden, dat Stefanus jong was.

Volgens de auteur was Petrus in de gevangenis niet bang voor de dood, want hij wist dat Jezus ook voor hem gestorven was. Als hij echter verderop in het verhaal op de deur van het huis van Maria bonst, doet hij dat omdat hij bang is weer opnieuw gevangen genomen te worden. Dit is niet met elkaar in overeenstemming te brengen. Het is jammer, dat een kinderbijbel waarin duidelijk geprobeerd wordt het plan van God om ons te redden van de dood weer te geven, zo onnauwkeurig met de detailgegevens van de Bijbel omgaat. Want fouten, die een mens geleerd heeft in zijn jeugd, blijven vaak zijn leven lang hangen.

Ondanks bovenstaande kritische no-

ten, geef ik een gematigd positief oordeel over dit boek. Ter afwisseling kan het heel goed gebruikt worden, vooral in een gezin, waar de kinderen al vrij veel weten. De verhalen worden kort en beknopt verteld, zodat het geheel kan dienen als een samenvattende herhaling van de hoofdzaken. Als elke dag een verhaal wordt voorgelezen, is na ruim drie maanden het boek uit. Als er dan een andere kinderbijbel voorgelezen gaat worden, zullen de onjuistheden waarschijnlijk niet een blijvende indruk achter laten.

M. Vrijmoeth-de Jong, Zwolle

**Dr. R. Kuiper (red.),
Kuitert onder kritiek;**

Wijsgerige en theologische reacties op dr. H.M. Kuiterts "Het algemeen betwijfeld christelijk geloof".

80 blz., f 14,95

ISBN 9060648099

Uitg. Buijten en Schipperheijn, Amsterdam i.s.m. Centrum voor Reform. Wijsbegeerte, Utrecht

**Dr. P. van Gorp,
Kerk en zending in de twintigste eeuw;**

Van evangelieprediking tot revolutiedienst.

(Woord en wereld; 21)

64 blz., f 13,95

ISBN 9050460186

Uitg. Oosterbaan en Le Cointre, Goes

**H. van Arkel e.a.,
Vrij onderwijs;**

De politieke actualiteit en de onderwijsvrijheid.

83 blz., f 12,90

ISBN 9072016149

Uitg. Marnix van St. Aldegonde Stichting (RPF), Nunspeet

Voor de kinderen

G. Wijkhuizen-van Vuuren

Er komen veel dieren voor in de bijbel. Bij veel dieren weten we direkt welk dier bv. Daniël in de leeuwenkuil. Er volgt nu een aantal verhalen waarvan jullie het dier moeten invullen. Als het goede dier is gevonden komt er op de punten een veel gegeten dier in Israël.

1. Toen het volk Israël weer klaagde in de woestijn stuurde God dieren die de mensen beten en veel mensen stierven. Mozes maakte toen zo'n dier van koper. Numeri 21:4-9
2. Waar reden de Egyptenaren op toen ze in de Schelfzee verdronken? Exodus 14:23
3. Welk dier werd als eerste uit de ark gelaten? Genesis 8:7
4. Welke plaag kregen de Egyptenaren als tweede? Exodus 8:5
5. Toen Elisa naar Bethel ging werd hij door jongens uitgescholden. Welke dieren verscheurden de kinderen? 2 Koningen 2:24
6. Van welk dier maakte Aäron een afgodsbeeld? Exodus 32:4
7. Welk dier kraaide toen Petrus de derde keer zei dat hij Jezus niet kende? Lucas 22:60
8. God stuurde in de woestijn vogels die de Israëlieten konden eten. Welke vogels? Exodus 16:13
9. Er waren in het land der Gadarenen twee bezeten die door Jezus werden genezen. In welke dieren gingen de boze geesten? Mattheus 8:30-32
10. Welk dier verscheurde Simson toen hij haar Timna ging? Richteren 14:5
11. Welk dier heeft vreselijke dorst in psalm 42:2

. - - - -
 . - - - -
 . - - - -
 - . - - - - - - -
 - - - - . - - - -
 . - - - -
 . - - - -
 - - . - - - - -
 - - - - . - - -
 - - . - - -
 - - . - - -

De oplossing van vorige keer was: 1. Abram, 2. Saraï, 3. Jakob, 4. Hosea, 5. Gideon, 6. Salomo, 7. Naomi, 8. Simon, 9. Saulus.

41 predikanten: een puzzel voor 'ouderen'

Een puzzel voor de ouderen om in de vakantie op zijn elfendertigste te doen. Er zitten daarom in deze puzzel elfendertig namen van dominees uit de Nederlands Gereformeerde kerken verborgen. Kunt U ze allemaal vinden? De van, de, der enz. tellen niet mee.

Nolda, Fijke en Robbie waren aan het logeren bij opa en oma.

Het was best wel even wennen geweest vooral voor Robbie.

Eerst was hij bang voor oma's hond en drie katten. Toen hij begon te wennen plaagde hij steeds de hond Sagan tot opa zei: Robbie wen gauw aan de hond en laat hem met rust anders bijt hij je een keer. Nu ging het goed en volgde Sagan ze voortdurend waar de kinderen ook heen gingen.

Opa riep of ze mee gingen wandelen in het bos. Maar Nolda wilde liever met oma boodschappen doen. Eerst naar de brink daar was de bakker. Meestal werd daar de deur van de winkel hoffelijk open gedaan door andere klanten. Daarna de ijzerwinkel. Moest u ijzerboortjes meenemen voor opa? vroeg Nolda. Ja, en zijn zeis mits deze geslepen is. Daarna gingen ze naar huis.

Het was een groot bos en er was veel te zien voor opa en de jongens. Grote lindebomen, reusachtige eiken die al eeuwen oud waren, statige essen maar ook lage struiken in veel soorten. De afgelopen winter had het bos veel stormschade opgelopen waardoor er veel omgewaaide bomen en takken lagen.

Zwart staken deze hun takken in de lucht. Ze bleven even kijken bij een woudreus die was geveld. Stram lag deze op de zwarte veengrond. Opa vertelde: In dit bos huizen veel dieren, vossen, eekhoorns er is zelfs een dassenburcht. En op het open veld huizen kleinere dieren, hazen, konijnen, veldmuizen en nog veel meer. Sagan zag een konijnenhol. Het hol werd aan een nauwkeurig onderzoek onderworpen waarbij zijn bruin staartje enthousiast heen en weer ging. Ze kwamen langs het blokhuis waar boswachter Dijkstra zijn gereedschap in bewaarde. Omdat de deur op een kier stond ging opa kijken maar er was niemand. Opa sloot de deur. Sensatie was niet nodig. Straks belde hij Dijkstra wel en ze zetten daarna koers naar zijn vriend. Die was compagniescommandant. Het pad waar ze op liepen was erg zanderig en werd steeds muller. Ga eens opzij Fij, anders krijg ik allemaal zand in mijn schoenen riep Robbie schel. Haastig ging Fijke aan de andere kant lopen. Kom jongens,

zei opa nog een heuveltje dan zijn we er. Ik rol bijna om van moeheid, zei Robbie. Dit is geen heuveltje meer dat is een berg. Het lijkt wel of mijn voeten in brand staan. We nemen de bus straks wel terug naar huis troostte opa de jongens, want het is een lange dag geweest.

H. Algra, Den Helder

Tonga

Op 15 juli liet de EO beelden zien van het Koninkrijk Tonga: 170 eilandjes in de Stille Oceaan, ruim 100.000 inwoners, 99% christelijk. In de reportage werd Tonga het meest christelijke land van de wereld genoemd. De hele wetgeving is gebaseerd op de Bijbel en de zondagsrust wordt wettelijk beschermd. Er werden beelden getoond van vriendelijke en tevreden mensen en van volle kerken. De gemeentezang was prachtig (misschien een idee om eens een CD te laten maken van kerkmuziek op Tonga?).

Op zulke geïsoleerde eilanden (met een eigen TV-station dat duidelijke normen aanlegt ten aanzien van de uitzendingen) groei je als jongere beschermd op. "Onze mensen zijn heel naïef" zei een presentatrice van het televisiestation. Daarom is des te opmerkelijker wat een leraar aan een middelbare school vertelde: "We proberen in het onderwijs het christelijk geloof uit te dragen. Maar hoe gaat dat? Er zijn er die het geloof koud laat, ze doen net of God niet bestaat. Er zijn er die zich tegen alles wat met geloof te maken heeft verzetten. Er zijn er gelukkig ook die Jezus in hun hart toelaten".

De afwijzende houding van een aantal jongeren kan natuurlijk met hun leeftijd (puberteit, het los komen van de ouders) te maken hebben. In een latere levensfase blijven dwarsliggers dan soms juist heel meelevende christenen te zijn. Toch laten de uitspraken van deze leraar weer eens zien dat het groeien in geloof niet alleen met de omstandigheden te maken heeft. Een harmonieus gezin, goed onderwijs en christelijke vrienden zijn wel heel belangrijk, maar ze vormen geen garantie dat kinderen later in God zullen gaan geloven. Misschien willen we het 'leren geloven' ook wel eens teveel verklaren vanuit voor ons meetbare en zichtbare factoren. Alsof het groeien in geloof alleen van onze opvoeding en van menselijke omstandigheden afhankelijk is....

Tussen kerk en keuken

Margreet Maljers-Kroes, Alkmaar

IJzerwerf

Een van onze beste vrienden, tegelijk een broeder in de Here, is directeur van een ijzerwerf. Daar boffen we als gemeenteleden wel mee, want er zijn nogal wat zonen die daar een aanvulling op hun zakgeld verdienen.

Onder die zonen was een paar jaar geleden ook onze Joris, die altijd volledig platzak was en tot zijn spijt geen ouders had die van plan waren om die toestand op te heffen. Zijn en onze gedachten over een zinvolle besteding van geld botsten namelijk knallend. Omdat hij toch aardig wat geld aan kon, zei hij na wat opvoedkundige opmerkingen van onze kant monter: „Ach ik ga wel vragen of oom Willem werk voor me heeft.” „Moet je doen. Misschien leer je de waarde van geld als je er voor moet werken”, prevelde ik. „Nou moet je niet doen of ik nooit gewerkt heb. Wie heeft er vakanties lang bollen geraapt... Nou? Deze jongen hier”, zei hij trots en maakte zich breed. „Ik zeg niet dat je lui bent, ik zeg dat je je geld er door jaagt”, zette ik de puntjes op de i. „Ach mam. Je zal nog eens wat zien... later!” beloofde hij en vertrok fluitend. Het was geen zware opgave voor hem om daar te klussen, want de zonen van Willem en Fieke, waarmee hij stevig bevriend was, werkten in het bedrijf van Pa. Onder de smeerolie maar goedgehumeurd kwam hij 's avonds thuis.

Het werken op een ijzerwerf stimuleerde niet het gebruik van salontaal. Mensen in oud-roest en nieuw-ijzer drukken zich nogal gespierd uit en onze Joris neemt vlug iets over. Aan tafel werden de gesprekken uitgesproken kernachtig. Het was even wennen, maar na een paar dagen hoorde ik het al niet meer en begroette op mijn beurt een keurig nette buurvrouw joviaal met de woorden: „Verrek meid, ik geloof dat ik nog boodschappen moet doen.” Haar ontstelde blik bracht me de nodige bezinning. Ik stamelde iets vaags tegen de buurvrouw en zei: „Schaam je” tegen mijn spiegelbeeld. Tegelijk kreeg ik bewondering voor Fieke en Willem, die zich altijd redelijk

ingetogen uitdrukken. En dat met vier zonen op de werf!

De laatste tijd heeft een nieuw jargon zijn intrede gedaan. Er wordt gesproken in ontkennende zin. Het luistert wel nauw, want klemtoon en toonhoogte spelen ook een rol. Als de persoonsvorm iets hoger wordt uitgesproken en een klemtoon krijgt, verandert het woord 'niet' in 'wel'.

Al werkt Joris niet meer op de werf, het taalgebruik heeft hij zich via de vrienden eigen gemaakt. Toen ik laatst op een stralende dag met een kennis in de achtertuin zat kwam Joris thuis. Opgewekt riep hij: „Hallo... Het is geen mooi weer. Ik gá niet naar het strand... ik háal mijn vriendin niet op”, waarna hij zijn badlaken en zwembroek van de waslijn griste en een paar tellen later met een brede zwaai weer op de fiets stapte. Verontrust keek de kennis me aan. „Het is wel warm hè”, zei ze. „Heeft hij daar wel meer last van?” „Gewoon... een manier van praten. Het went wel”, verzekerde ik. „Oh”, zei ze. Toen wreef ik over mijn gezicht en zuchtte: „Het is niet warm.”

bidden

die schreeuw
uit het grondeloos diepe
is misschien eerder bij God
dan die kalme stem
van de begane grond.

C. v. Baardewijk, Apeldoorn

Persschouw

Dienst is meer dan preek met franje

Praat eens met de organist

In de loop der jaren heb ik heel wat organistenverhalen gehoord over de gemeente die zij mogen dienen. En andersom van kerkmensen over hun organist. Daarbij valt het me nogal eens op dat er weinig sprake is van echt contact.

Toch kan niet ontkend worden dat de organist in de eredienst een sleutelrol vervult, een veel grotere dan sommigen weten of zullen erkennen. Als hij zijn werk goed doet is dat van groot belang voor de manier waarop de eredienst beleefd wordt en tot zijn recht kan komen.

Eén van de dingen die organisten vaak tegen je zeggen is: „Je hoort nooit wat van de mensen uit de gemeente, behalve wanneer het eens falikant mis is gegaan.” Terwijl, als je dan eens in diezelfde gemeente je oor te luisteren legt, er heel wat over die organist verteld wordt. Zijn eigenaardigheden, de zaken die men waardeert, die men minder op prijs stelt (hij speelt te vlug of te langzaam, te lange of te korte voorspelen enz.). Maar die organist is daar helemaal niet van op de hoogte. Het kan zo gemakkelijk voorkomen dat een organist zelf het idee heeft dat hij het goed doet, terwijl zijn of haar gemeente precies het tegenovergestelde van mening is. Een beetje gecharmeerd zou je in sommige situaties kunnen zeggen: ze begrijpen elkaar niet, want ze spreken elkaar nooit... Ik wil natuurlijk niet generaliseren en de vele goede situaties niet over het hoofd zien, maar toch is het goed dat contact tussen gemeente en organist eens wat nader te bekijken.

Luisteren

Om met een heel simpele vraag te beginnen: luistert men wel eens echt naar zijn organist of is zijn spel aanwezig als een soort behang? Dat wil zeggen: als hij niet speelt merkt men het meteen, maar verder behoort hij bij de vanzelfsprekende achtergrond. Om een voorbeeld te noemen: het zal bekend zijn dat er momenteel weer enige discussie is over de functie van het orgelspel vóór de dienst. Stelt u zich voor. De organist heeft vroegtijdig van de predikant gehoord waar de dienst over gaat en heeft een passend

stuk muziek uitgezocht ter voorbereiding op de dienst van de komende zondag. Hij heeft flink gestudeerd, is zaterdagmiddag een paar uur in de kerk geweest om te zorgen dat hij goed voor de dag kan komen. Zondagochtend. Zeven minuten voor tien. De organist heeft de muziek voor zich op de lessenaar en zet de motor aan om te gaan spelen. Zacht beginnen. Maar hij hoort zichzelf bijna niet spelen, want de gemeente komt binnen, men begroet elkaar hartelijk en keuvelt nog een tijdje gezellig met elkaar in afwachting van de komst van de predikant. De organist heeft het een beetje met zichzelf te kwaad. Heeft hij daarvoor zo hard gestudeerd? In zijn agitatie speelt hij zelfs een paar fouten. Maar gelukkig, dat deert hem nu niet, want 'ze horen het toch niet'. (Ik zou niet graag de organisten de kost willen geven die steeds slordiger hun stukken spelen, omdat ze denken dat de gemeente het toch niet hoort...) Het is al een heel oude traditie in de kerk. Als het orgel solo speelt, dan mag je als gemeente gaan praten. En verder speelt natuurlijk ook een rol dat er waarschijnlijk heel wat gemeentelieden zullen zijn die thuis uren per dag de radio aan hebben staan. Niet om ernaar te luisteren, maar als achtergrond. En dan meestal bepaald niet met muziek van het soort dat ze 's zondags in de kerk horen.

Er zijn diverse oplossingen denkbaar voor dit probleem. De meest rigoureuze zou zijn: helemaal geen orgelspel vóór de dienst. En het stuk dat gespeeld wordt te laten klinken van bijv. 10.00 tot 10.05 uur, wanneer predikant en kerkeraad al binnen zijn. Geen slechte oplossing. Toch weet ik, dat ook om praktische (bijv. tijds-) redenen nogal wat mensen daar niet aan willen. Bovendien komen velen er ook eerlijk voor uit dat zij het orgelspel vóór de dienst als achtergrondmuziek beschouwen: het hoort er gewoon bij, zeggen ze, om in de stemming te komen.

Ik ga nu verder geen oplossingen aandragen, maar wil slechts voor twee dingen pleiten.

Ten eerste. Als zoiets – of iets anders van die aard 'speelt' in een gemeente, laat men er dan met elkaar contact over hebben.

Ten tweede. De leden van de gemeente zouden zich eens moeten voornemen wat meer echt naar het orgel, de organist te luisteren.

Dit is een gedeelte van een artikel van de hand van K. de Jong Ozn., dat wij aantreffen in het 'Centraal Weekblad'. Hierin wordt een zaak aangesneden, die van groot belang is voor het functioneren van de zondagse eredienst!

Enschede

O. Mooiweer

Kerknieuws

Radiokerkdienst NGK van Neede

Op 22 augustus a.s. vindt een uitzending plaats van een kerkdienst, uitgaande van de kerk te Neede. Voorzanger ds. J. Winter. De uitzending is op Radio 5 van 17.00 uur - 18.00 uur.

Cassettes van deze uitzending kunnen worden besteld bij Stichting 'De Brug', Lancasterdreef 148, 8251 TD Dronten. Tel.: 03210-13673.

Ned. Geref. Kerk van Doetinchem/Velp

Het scribaat berust bij: de heer T.J. Veninga, Arnhemseweg 69, 6991 DL te Rheden. Tel.: 08309-51 950.

Regio Enschede/Zwolle

Donderdag 1 juli jl. heeft drs. J. Dekker te Nunspeet met goed gevolg het peremptoir-examen voor de regio afgelegd. De heer Dekker is beroepen naar de gemeente Nijverdal.

Ned. Geref. Kerk van Utrecht

Het adres van de boekhouder der kerk is gewijzigd en luidt thans: de heer A.J. van Helden, A. Romerostraat 630, 3573 HW Utrecht, tel.: 030-732 107.

Ned. Geref. Kerk van Doorn

Het scribaat der kerk berust met ingang van 1 augustus a.s. bij: Mevr. C.C. Berger-van Esch, W. van Abcoudeaan 84, 3971 AC Driebergen, tel.: 03438-14 694.

Ned. Geref. Kerk van Enschede-noord

Het scribaat berust bij: de heer H. Jaspers jr., Magnoliastraat 34, 7531 KA Enschede. Tel.: 053-330 295.

'Cogma' Uw vriend in den vreemde

Onderstaande namen en adressen van christen-militairen en verdere alleenstaanden, werkzaam vóór herstel van vrede en leniging van nood in de wereld.

Sergt. G.B. van Buiten
reg.no. 66.06.23.030
NL Det. C.L.V. Napo 77
3509 VP Utrecht veldp.

R. Kanis
Nes Amnim Village
Paviljoen 38
Doar Na Ashrat 25225
Israël

Ds. H.A. Wisman
Luchtmachtpredikant
3 G.G.W. Napo 896
3509 VP Utrecht veldp.

Marinier 1 Alg. K-V.
W.J. Korving
73.10.13.225/033665
Indian Comp. Napo 10
3509 VP Utrecht veldp.

G. de Wilde
Azur-feriëncentrum
Bayrischer Wald
Waldesrugweg 34
94227 Zwiesel B.R.D.

Korp. L. Lemmen
reg.no. 67.03.18.102 VITEZ
Napo 92
3509 VP Utrecht veldp.

G. Moore
Bextenstrasse 68
32825 Blomberg B.R.D.

Marinier 1 Alg.
T.J. Naaktgeboren
72.09.22.151/060246
Mike Comp. Napo 10
3509 VP Utrecht veldp.

Kpl. Marinier v.b.
G.J. Vinke
61.04.21.303/046984
Vbpel/30 Verz.Cie Cambo 3
Napo 10
3509 VP Utrecht veldp.

F.M.I. IJben
Untac m.c.g. Napo 60
3509 VP Utrecht veldp.

In de Bondsrepubliek Duitsland werden met ingang van 1 juli 1993 nieuwe postcodes ingevoerd. De nieuwe zijn hier reeds vermeld. Voor Veldpostnummers geldt het binnenlandse tarief.

Secretariaat Ned. Geref. Kerken
H.J. Bosch
Walkottelanden 40
7542 MR Enschede
Tel. 053-762272

Secretariaat Chr. Geref. Kerken
H. Westra
Gronausestraat 186
7533 BS Enschede
Tel. 053-313500

Ned. Geref. Kerk van Amsterdam-Tuinstden zuid-west

Het adres van de diaconie luidt thans: de heer H. Hersevoort, Witte de Withstraat 31, 1057 XG Amsterdam, tel.: 020-6 186 976.

Het scribaat berust bij mevr. H. Mudde-Blom, Marcantilaan 137, 1051 LW Amsterdam. Tel.: 020-6 181 418.

Gedurende de vacatieperiode 11 juli t/m 29 augustus worden de diensten gezamenlijk gehouden met de Chr. Geref. kerk van Amsterdam Nieuw-

west in het kerkgebouw 'De Bron', Willem Kloosstraat 1.

Ned. Geref. Kerk van Alkmaar

In de vacatieperiode wordt een aantal diensten met de Chr. Geref. Kerk gecombineerd. Op 1, 8, 15, 22 en 29 augustus worden de morgendiensten gehouden in de aula van de 'Dillenburg', Dillenburgstraat 1 te Alkmaar, aanvang 09.30 uur.

De middagdiensten op deze data worden gehouden in de 'Terp', Herenweg/hoek Kerklaan Oudorp. Tijd van aanvang is of 15.00 uur of 17.00 uur. Voor informatie kunt u bellen: 072-611346 of 072-617302.

Ned. Geref. Kerk van Breukelen

Ds. W. Smouter, predikant van de gemeente Rijswijk (Z.H.), heeft het door

de kerkeraad op hem uitgebrachte beroep aangenomen.

Rectificatie

Ned. Geref. Kerk van Aalten/Winterswijk

In afwijking van een bericht in het vorige nummer vangen de kerkdiensten aan om 9.30 uur in de kantine van de Sorba (Industrieterrein) te Winterswijk.

Ned. Geref. Kerk van Steenwijk

Candidaat C.T. de Groot te Wijk bij Duurstede heeft het door de kerkeraad op hem uitgebrachte beroep aanvaard.

Loof den Here, mijn ziel.

*Zo hoog de hemel is boven de aarde,
zo machtig is zijn goedertierenheid over wie Hem vrezen.*

Psalm 103

*In vertrouwen op haar Heiland is overleden mijn lieve vrouw, onze
zorgzame moeder en onvergetelijke oma*

**RINKJE MARIA
VAN DER HORST-HAAGSMA**

op de leeftijd van 56 jaar.

D.J. van der Horst, Jeannet, Jan, Henkjan,
Beppie, Emmilie, Miriam, Sven

7 juli 1993
Eem 21
3891 CS Zeewolde

De begrafenis heeft inmiddels plaatsgevonden op maandag 12 juli 1993.